

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

ein Objekt aus der späten Bronzezeit festgestellt und geborgen. Im Inhalt der kesselförmigen Grube von fast rechteckigem Grundriss waren ausser einigen gröberen Scherben auch einige Bruchstücke eines eiförmigen Fussgefässes festgestellt worden. Den Fund kann man zur Podoler Kultur einreihen.

GRUBEN AUS DER BRONZEZEIT IN POHOŘELICE

/ Bez. Břeclav /

Josef U n g e r, Regionální museum Mikulov

Bei dem Aushub einer Kanalisation für einen Neubau in der Švermova Gasse wurden prähistorische Objekte gestört. Nach der Meldung von V. Effenberger aus Přibice wurde der Aushub untersucht und dokumentiert. In dem Aushub hat man vier eingetiefe Objekte festgestellt, die mit schwarzer Erde mit Merrellinsen, Lehmewurfstücken und Scherben ausgefüllt waren. Nach den ausdruckslosen Funden kann man die Gruben in die Bronzezeit datieren.

STAROLUŽICKÉ A MOHYLOVO-VĚTEŘOVSKÉ NÁLEZY V OLOMOUCI

/ okr. Olomouc /

Vít D o h n a l, Vlastivědný ústav, Olomouc

V létě 1975 byla na náměstí Republiky zrušena stará kamenná dlažba a nahrazena asfaltovým povrchem, při čemž se přišlo na řadu archeologických nálezů. Kromě objektů mladohradištních a středověkých se objevily i dva nálezy pravěké, které byly zachyceny ve vzdálenosti asi 36 m od sebe při kopání základové rýhy pro nízkou kamennou zídku, oddělující nyní chodník v úrovni kašny Tritonů od přilehlé parkovací plochy. Západně od kašny /přesněji viz přísl. nálezovou zprávu v archivu AÚ Brno/ našly děti ve výkopu spodek starolužického džbánku. Džbánek /v. 120 mm/ má poněkud šikmo připojené páskové ucho a na výduti je zdobený pěti orámovanými vypulínami. Nádoba je vyrobena z hlíny ostře křemitou drtí se slídou. Povrch je tmavošedý se žlutavými skvrnami a matně vyleštěný. V blízkosti džbánku se našlo kromě několika střepů z hrdla i několik dalších střepů z blíže neurčitelné pravěké keramiky. Na druhý pravěký objekt se přišlo východně od zmíněné kašny v místě hlouběji vykopaném pro kanalizační jímku. V hloubce asi 100 cm pod dnešním povrchem leželo větší množství střepů z několika nádob přechodného věteřovsko-mohylového rázu, i Mezi zachráněným materiálem jsou střepy z velkých zásobnic vejčitého tvaru zdobených dvojicemi pupíků pod hrdlem, dále střep z kónické misky, střepy z amforek, dno z oválné nádoby, střepy z dalších blíže neurčitelných nádob a úlomky mazanice. Pro rychlý postup stavebních prací záchranný výzkum nemohl být proveden. Podle terénní situace a zvláště vzhledem k tomu, že v druhém objektu byla většina střepů přepálena se zdá, že jde o lokalitu sídlištní.

Altlausitzer und Hügelgräber-Věteřover Funde in Olomouc /Bez. Olomouc/. Bei der Umpflasterung des Platzes der Republik im Jahre 1975 stiess man ausser auf jungburgwallzeitliche und mittelalterliche Objekte auch auf zwei prähistorische Objekte. In einem von diesen westlich des Tritonenbrunnens war ein altlausitzer Krug /H. 120mm/, mit fünf Knubben auf dem Bauch verziert und weitere kleine Scherben von näher nicht bestimmbar Gefässen. Das zweite Objekt, von dem ersten 36m in Ostrichtung entfernt, enthielt eine grössere Menge an Scherben vom Věteřov-Hügelgräber-Übergangscharakter /durch Brand deformierte eiförmige Vorratsgefässe, mit Paaren von Knubben auf der Halswurzel verziert, Scherben von einer kónischen Schüssel, von Amphoren, den Boden eines ovalen Gefässes, weitere näher nicht bestimmbar Scherben und ein Lehmewurfstück/. Wegen des schnellen Vorganges der Bauarbeiten konnte eine Rettungsgrabung nicht durchgeführt werden. Nach der Terrainsituation handelt es sich scheinbar um eine Siedlungslokalität.

STOPY VELATICKÉHO SÍDLIŠTĚ A POHŘEBIŠTĚ ZE ŠLAPANIC

/ okr. Brno - venkov /

Jiří Ř í h o v s k ý, AÚ ČSAV Brno

/ Obr. 8 : 1 - 6 /

V severovýchodní části obce se v roce 1975 upravoval svah pod hřbitovem pro stavbu školy. Při zemních pracích se zde nacházely střepy pravěké keramiky. Postup těchto prací pečlivě sledoval doc. Dr. F. Kühn z Vysoké školy zemědělské a nálezy předával Archeologickému ústavu ČSAV v Brně.

Naleziště se nachází na svahu klesajícím jihozápadním směrem do údolí Říčky. Nepodařilo se zachytit žádný zahluobený objekt, ani souvislou kulturní vrstvu. Charakter nálezů s ojedinělými střepy převážně hrubé keramiky svědčí na sídliště. Existenci žárového hrobu dokládá menší miska na nožce, na jejímž dně leželo několik spálených kůstek; bližší náleзовé okolnosti nejsou bohužel známy. Všechny keramické zbytky patří starší /velatické/ fázi středodunajského okruhu kultury popelnicových polí.

Zlomky sídlištní keramiky patří následujícím nádobám :

1. Velká zásobnicovitá nádoba se silněji prohnutým hrdlem a nálevkovitě rozevřeným okrajem na jednom místě lehce lalokovitě vytaženým. Světle šedohnědý povrch je uvnitř hlazený a na vnější straně hrubě vsisle prstovaný. Průměr okraje je asi 35 cm.

2. Velká zásobnicovitá nádoba se široce vodorovně přehnutým okrajem. Světle hnědý povrch je uvnitř hlazený a leštěný, na vnější straně nepravidelně zdrsňený. Okraj je uvnitř vodorovně hraněný.

3. Amfora se široce přehnutým a na vnitřní straně třikrát vodorovně hraněným okrajem. Povrch je na obou stranách hlazený a leštěný, hnědočerný s hnědými a černými skvrnami. Průměr okraje je asi 25 cm.

4. Tenkostěnná, široká, kónická miska s dovnitř zataženým a na vnější straně dvakrát vodorovně hraněným okrajem. Povrch je na obou stranách hlazený a leštěný, hnědočerný s hnědými a černými skvrnami. Průměr okraje je asi 25 cm.

5. Nižší džbánkovitý šálček s téměř plynulou esovitou profilací baňatého těla a nízkého hrdla s nálevkovitě přehnutým okrajem. Tmavohnědý hlazený povrch nese na obou stranách stopy černého leštění. Průměr okraje je 11 cm.

Uvedené části nádob postrádají prvky vhodné pro jemnější časové zařazení. Musíme se proto spokojit pouze s rámcovým datováním do staršího nebo středního velatického stupně Baierdorf-Lednice či Velaticce-Očkov.

Větší pozornost si zaslouží miska na nožce, pocházející bezpečně ze žárového hrobu. Na kuželovitou, zespodu dutou nožku, je ostře nasazena kónická, lehce vyklenutá spodní část s obloukovitě široce přehnutým a na horní straně dvakrát vodorovně hraněným okrajem. Jedno drobnější ouško bylo umístěno pod okrajem /je odlomeno/. Povrch je na obou stranách hlazený a leštěný, hnědočerný s hnědými a černými skvrnami. Horní část spodku a nožka nese na vnější straně shodnou bohatou, rytou, stromečkovou výzdobu /viz kresba/. Průměr okraje je 14,2 cm, výška nádoby 7,3 až 7,8 cm.

Původ těchto misek je nesporný. Jsou přímým vývojovým pokračováním středodunajských mohylových misek, které se v mladším středobronzovém stupni Maisbirbaum-Zohor objevují bez nožek i s válcovitými a kuželovitými nožkami, s okrajem šikmo dovnitř i šikmo vodorovně seříznutým a většinou několikrát lalokovitě vytaženým¹. V téměř nezměněné formě je nacházíme v přechodném mohylovo-velatickém stupni Blučina-Kopčany² a i ve starším velatickém stupni Baierdorf-Lednice³. Proti starším mohylovým předlohám se velatické misky vyznačují posunutím ouška blíže k okraji a vodorovným hraněním horní strany přehnutého okraje. V počátečních stupních mladší doby bronzové se podobné misky našly i v české knoziško-milavečské kultuře⁴ a v současných kulturních skupinách rakouských⁵. Rytá výzdoba je téměř invariably ve středodunajské mohylové kultuře naprosto cizí, ačkoliv dále na západ, např. v českofalcké skupině mohylové kultury, se na nožkách a horní části spodku nachází běžně, ovšem se zcela jinými motivy než jsou na naší misce ze Šlapanic. Rytá stromečkovitá výzdoba spodních částí mís a amfor se objevuje ve velatické fázi středodunajských popelnicových polí snad až od středního stupně Velaticce-Očkov. Běžnějším výzdobným prvkem je jistě vodorovně žlábkování, které se např. na obdobné misce ze sídliště v Lovčičkách použilo také na nožce a v pásu pod přehnutým a uvnitř vodorovně facetovaným okrajem.⁶ Podstatněji hlubší tvar mísy z Lovčiček představuje počátek dalšího vývoje těchto mís směrem k počátkům mladší /podolské/ fáze středodunajských popelnicových polí.

P o z n á m k y :

1 K. Willvonseder, Die mittlere Bronzezeit in Osterreich, Wien-Leipzig 1937, tab. 7,4; V. Hrubý, Středodunajské lidstvo mohylové a jeho kultura, Brno 1951 /disertační práce v rukopise/, tab. 16,1, 32,5, 38,4, 46,27.29, 53,3, 72,4.

2 J. Říhovský, Počátky velatické kultury na Moravě, SIA IX, 1961, 137, obr. 20,6.

3 Jiří Říhovský, K poznání starší fáze kultury středodunajských popelnicových polí - velatické kultury. Sborník ČSA 3, 1963, obr. 10, D 5 a 11, C 9 a 13, C 5; J. Szombathy, Prähistorische Flachgräber bei Gemeinlebarn in Niederösterreich, RGF 3, Berlin-Leipzig 1929, 11, tab. 2, 15.

4 J. Böhm, Základy hallstattské periody v Čechách, OP 10, 1936-37, 87 a 158, obr. 34,3 a 77,9.15.

5 Např. K. H. Wagner, Nordtiroler Urnenfelder, RGF XV, Berlin 1943, 21, tab. 10,3.

6 J. Říhovský, K poznání sídlištních forem v kultuře středodunajských popelnicových polí. ČMM 11, 1966, obr. 17,5.

Spuren einer Velaticer Siedlung und eines Gräberfeldes aus Šlapanice /Bez. Brno-venkov/. Beim Baue einer Schule im nordöstlichen Teil der Gemeinde stiess man bei Terrainherrichtungen auf Überreste einer Siedlung und vermutlich auch eines

Brandgräberfeldes, die nach den erhaltenen Keramiküberresten und einer reich verzierten Fußschüssel der älteren oder mittleren Stufe der Velaticer Phase des mitteldonauländischen Umkreises der Urnenfelderkultur Baierdorf-Lednice und Velatice-Očkov angehören. Vorläufig stellte man auf dem Bauplatz weder eingetiefe Objekte, noch eine zusammenhängende Kulturschicht fest. Für die Anwesenheit eines Brandgräberfeldes zeugen nur einige verbrannte kleine Knochen, die auf dem Schüsselboden beigelegt waren.

POHŘEBIŠTĚ PODOLSKÉ FÁZE STŘEDODUNAJSKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ V PODOLÍ

/ okr. Brno-venkov /

Jiří Říhovský, AÚ ČSAV Brno

/ Tab. 5, 6 /

V roce 1975 pokračoval v Podolí u Brna na známém žárovém pohřebišti podolské fáze středodunajského kruhu kultury popelnicových polí¹ výzkum dalším odkryvem. Na ploše 54 m² jsme našli pět žárových hrobů. Byly uloženy v hloubce 90 - 130 cm pod dnešním povrchem ve vrstvě hnědočerné humusovité hlíny.

Žárový hrob 1/75 : Ve velkém kamenném věnci o průměru až 300 cm, sestaveném z velkých a většinou plochých kamenů, postavených šikmo dovnitř kruhu, jsme žádný pohřeb nenašli. Celá severozápadní část se středem kruhu byla již dříve prokopána. Šlo pravděpodobně o hrob číslo 22 z výzkumu A. Procházky v roce 1907², který obsahoval tři amfory a jednu misku, které jsou dnes již neidentifikovatelné.

Žárový hrob 2/75 : Ohraničoval jej kamenný věnec o vnějším průměru 270 cm, sestavený z velkých, plochých kamenů postavených šikmo dovnitř kruhu. Vlastní pohřeb byl umístěn na dně mísovité prohlubně o průměru 120 - 130 cm, zasahující 30 cm pod povrch sprašového podloží. Tvořily jej tři nádoby : velká amfora překrytá velkým, plochým kamenem, velká amforovitá mísa rovněž překrytá plochým kamenem, na němž ležely části dvou zvířecích kostí, a další menší amfora. Spálené kůstky byly hlavně v míse, několik v menší amfoře a ojediněle roztroušeny spolu s několika menšími střepy keramiky i v zásypu nad a mezi nádobami. Nad tímto pohřbem byly kolmo postaveny dva velké, ploché kameny, převyšující obvodní věnec.

Žárový hrob 3/75 : Obrisy hrobové jámy nebylo možno ve vrstvě hnědé humusovité hlíny určit. Popelnicí tvořil větší miskovitý šálek. Při něm stál menší džbánek a části dvou zvířecích kostí. V zásypu hrobu jsme našli roztroušeno několik střepů hrubší hrncovité nádoby ; tři větší střepy z této nádoby se našly i uvnitř džbánu. Původně pravděpodobně ústí džbánu překrývaly.

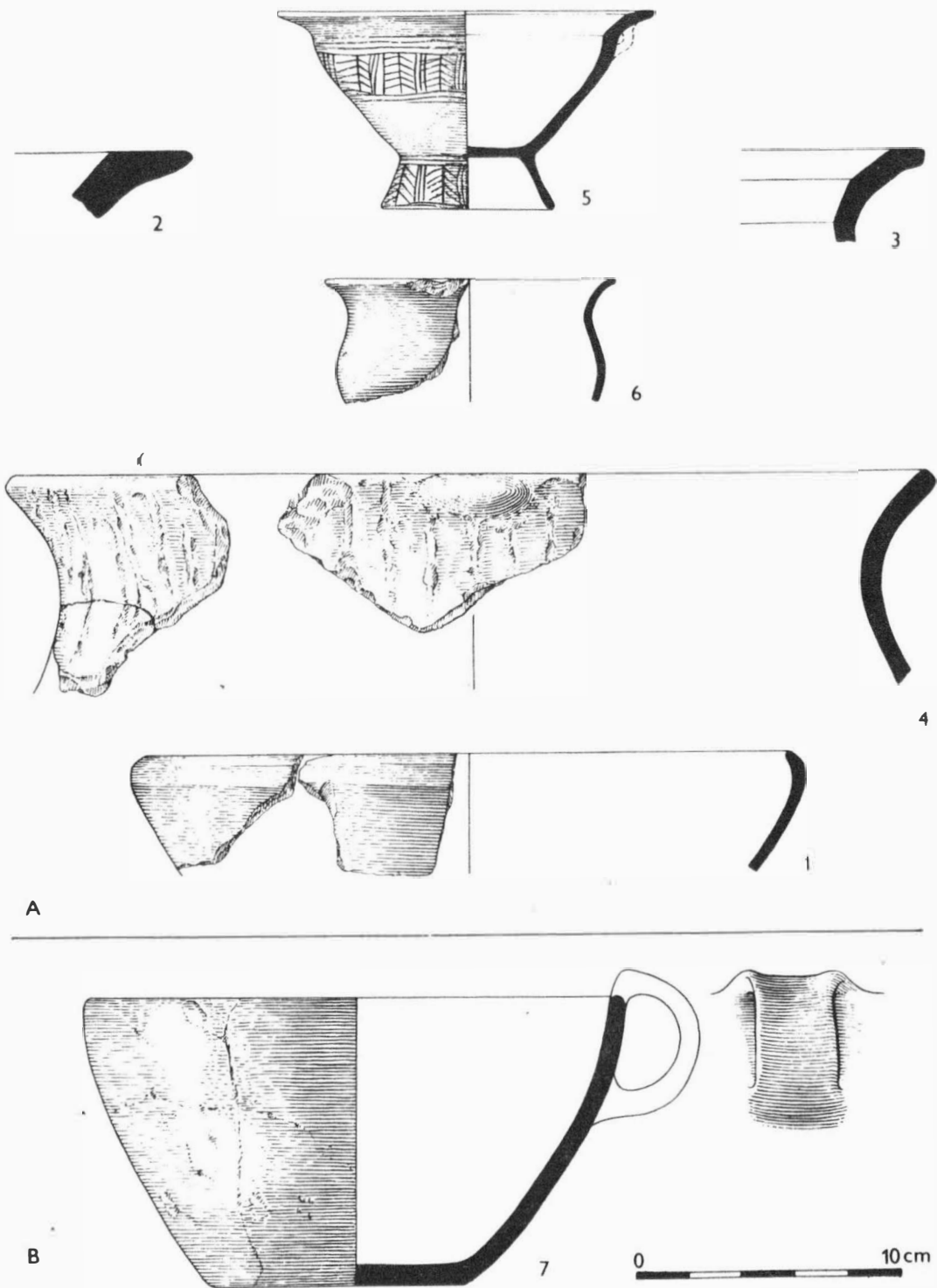
Žárový hrob 4/75 : Tvar ani rozměry hrobové jámy nebylo možno zjistit. V hnědé humusovité hlíně stály vedle sebe : jedna velká a další menší amfora a velká, plochá mísa uvnitř se šálkem obráceným dnem nahoru. Spálené kůstky byly ve větším počtu v menší amfoře, další v menším množství i v dalších nádobách a v zásypu hrobu mezi nimi. Nad těmito nádobami byly v jedné úrovni nepravidelně rozhozeny střepy větší hrncovité nádoby.

Žárový hrob 5/75 : Byl ohraničen kamenným věncem nepravidelného kruhovitěho půdorysu o vnějším průměru 140 - 150 cm, který byl sestaven z velkých, plochých kamenů postavených šikmo dovnitř kruhu. Vlastní pohřeb byl uložen uprostřed pod vrstvou tří velkých, plochých kamenů uložených těsně vedle sebe v úrovni obvodového věnce. Tvořily jej tři amfory, jejichž ústí překrývala jedna nebo dvě kamenné plotýnky. Popelnicí byla amfora střední velikosti. Mezi větším počtem spálených kůstek jsme našli bronzový nákrční kruh a prostý tyčinkovitý náramek. Nad vrstvou kamenů překrývajících pohřeb byly v zásypu hrobu na celé ploše uvnitř kamenného věnce, převážně ale nad středovými kameny, nepravidelně rozhozeny střepy hrubších i jemnějších nádob s několika spálenými kůstkami. Ze střepů se dala sestavit jedna větší šálkovitá nádoba.

Podobně jako v předcházejícím roce, byly téměř všechny nádoby nalezené v této výzkumné sezoně velmi špatně dochované a jen velmi obtížně rekonstruovatelné. Patří vesměs mladšímu podolskému stupni Podolí, který bude možno podle nalezených nádob slezské kultury synchronizovat se slezským stupněm Pení-Horka³. Přesnější zařazení bude možné až po zpracování nálezů.

P o z n á m k y :

- 1 J. Říhovský, Revizní výzkum na pohřebišti podolské kultury v Podolí /okr. Brno-venkov/. Přehled výzkumů 1974, Brno 1975 - v tisku.
- 2 A. Procházka, Žárové pohřebišťe u Podolí. Pravěk VI - 1910, 160.
- 3 Viz V. Podborský, Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit, Brno 1970, 16; obr. 1.

Obr. 8

A. Šlapanice /okr. Brno-venkov/. Keramika ze sídliště a pohřebiště velatické kultury. - Keramik von der Siedlung und dem Gräberfeld der Velaticer Kultur ; B. Bulhary /okr. Břeclav/. Ojedinělý nález kultury popelnicových polí. - Einzelfund der Urnenfelderkultur.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně